

УДК 330.3

Досвід здійснення інноваційної діяльності в Україні та світі

Данілова І.С.

старший викладач

Сумського національного аграрного університету

У статті досліджено поняття інноваційної діяльності. Розглянуто характерні риси інноваційної діяльності в різних країнах, способи її регулювання та активізації. Встановлено необхідність посилення державного регулювання та фінансової підтримки інноваційної діяльності для економічного розвитку держави.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, науково-дослідні розробки, інновації, інноваційна стратегія.

Данилова И.С. ОПЫТ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ И МИРЕ

В статье изучено понятие инновационной деятельности. Рассмотрены характерные черты инновационной деятельности в разных странах, способы ее регулирования и активизации. Установлена необходимость усиления государственного регулирования и финансовой поддержки инновационной деятельности для экономического развития государства.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное развитие, научно-исследовательские разработки, инновации, инновационная стратегия.

Danilova I.S. EXPERIENCE OF CONDUCTING INNOVATION ACTIVITY IN UKRAINE AND IN THE WORLD

In the article the concept of innovative activity has been studied. There are considered special features of innovative activity in different countries, ways of its regulation and activation. The necessity of strengthening state regulation and financial support of innovative activity for the economic development of the state is defined.

Keywords: innovative activity, innovative development, research and development, innovation, innovative strategy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Конкурентні переваги сьогодні мають ті держави, які розуміють і вміють використовувати свої ресурси, вкладають їх у розвиток. Одним з найважливіших аспектів економічного розвитку є інноваційний розвиток із залученням науково-технічного ресурсу, бази новітніх технологій та застосуванням цілеспрямованої інноваційної політики.

У світовій практиці чітко простежується взаємозв'язок інноваційної діяльності та економічного розвитку держави. Висока динамічність інноваційних процесів, що підпорядковується глобалізаційним процесам обміну науково-технологічними розробками та поширенню ідей, визначає рівень інноваційного розвитку держави загалом. Для вітчизняних підприємств дуже важливо посісти своє місце в ланцюгу інноваційної активності, обов'язково маючи можливість використати науковий потенціал в різних галузях.

З огляду на наявність багатьох невідповідностей у сфері теоретичного підґрунтя інноваційної діяльності в Україні тема дослідження є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інновації та інноваційна діяльність стали пред-

метом дослідження таких українських та закордонних науковців, як, зокрема, Т.П. Близнюк, І.Б. Висоцька, С.В. Глухова, С.М. Ілляшенко, Л.І. Михайлова, Л.І. Михайлишин, С.Ф. Покропивний, Б. Санто, О.І. Тивончук, Ю.А. Олійник, Р.А. Фатхутдінов, П.С. Харів, О.В. Чумак, І.А. Шегда, О.Г. Шпикуляк, Й. Шумпетер.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак деякі питання все ще залишаються недостатньо вивченими та потребують подальших наукових досліджень. Вирішення також потребують питання перенесення передового досвіду зарубіжних країн в площину вітчизняної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз заходів щодо стимулювання інноваційного розвитку в країнах світу, а також розгляд основних напрямів інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «інноваційна діяльність» досить швидко стало невід'ємною частиною економічної сфери.

Інноваційна діяльність, за С.Ф. Покропивним, – це процес, спрямований на розроблення та реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших

науково-технічних досягнень у новий чи вдосконалений продукт, реалізований на ринку, у новий чи вдосконалений технологічний процес, використовуваний у практичній діяльності, а також пов'язані з цим додаткові наукові дослідження та розробки [1, с. 24].

З юридичної точки зору у вітчизняній практиці інноваційну діяльність більше пов'язують з інвестиційною та трактують як одну з економіко-правових форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу з метою досягнення певного соціально-економічного ефекту, зокрема випуску та поширення принципово нових видів техніки та технології, досягнення прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, здійснення якісних змін у стані продуктивних сил, поліпшення соціального та екологічного становища, випуску нових конкурентоздатних товарів, послуг [2].

На нашу думку, вирішальною ознакою інноваційної діяльності є інновації, що використовуються під час створення продукту або послуги, створюються в результаті її здійснення, застосовуються в процесі її здійснення, можливо, сам процес має елементи новизни.

Аналіз статистичної інформації свідчить про наявність недостатньо позитивної динаміки інноваційної активності вітчизняних підприємств через низку чинників, що загальмовують її розвиток. За складовими Глобального інноваційного індексу 2017 року Україна займає 50 позицію серед 127 країн з рівнем інновацій 37,6 балів зі 100 можливих. Причому слід наголосити на тому, що її віднесено до країн із сировинною економікою, що не сприяє створенню іміджу країни, де широко застосовуються інновації.

Порівняно з рейтингом 2016 року Україна покращила своє становище на 6 позицій, що можна розглядати як досить суттєве зрушення в напрямі інноваційного розвитку держави. Очолюють рейтинг провідних країн-новаторів 2017 року Швейцарія (67,69 балів), Швеція (63,82 бали), Нідерланди (63,36 балів), США (61,40 бали) та Велика Британія (60,89 балів) [3, с. 29].

Саме з огляду на передові країни слід враховувати світовий досвід проведення інноваційної діяльності та стимулювання інноваційної активності підприємств задля перенесення діючих механізмів на вітчизняні підприємства. Західні країни акцентують увагу саме на найбільш релевантному

напрямі здійснення державної інноваційної політики з урахуванням чинників, які стримують інноваційний розвиток конкретної держави. Для нейтралізації цих чинників відбувається вжиття низки заходів, що дає змогу долати проблеми макро-, мезо- та мікрорівня. Державна підтримка інноваційного розвитку має декілька напрямів здійснення (законодавчий, фінансовий, фіскальний, соціальний), відповідно до яких існує певна система важелів реалізації політики розвитку інноваційного потенціалу країни.

Стосовно цього багатий досвід вітчизняні підприємства можуть почерпнути з практики господарювання зарубіжних фірм, можливо, навіть конкурентів. Так, у США забезпечення наукового рівня підприємства відбувається переважно за рахунок активізації процесів виконання та впровадження власних науково-дослідних розробок. Це дає змогу країні контролювати близько 43% світового ринку інтелектуальної власності. Корені цього явища заховані в історичній та культурній спадщині, адже відомо, що американці схильні мислити нетрадиційно. Завдяки цьому США завжди входить у п'ятірку провідних країн з інноваційної діяльності.

Також у Сполучених Штатах Америки в розвитку інноваційної діяльності велику роль відіграла держава, яка підтримує науково-дослідні організації, венчурний бізнес та підприємства, які ініціюють та здійснюють інноваційні зміни в рамках реалізації інноваційної стратегії. Інноваційна стратегія орієнтована на формування конкурентних переваг за допомогою створення принципово нових товарів і технологій.

У Великобританії активізація інноваційної діяльності здійснюється через реалізацію низки програм з підтримки інноваційної активності (Mercia, Connect, Enterprise Fellowship scheme, Medici), створення венчурних компаній, яким надається низка пільг. Одним з найвідоміших та найбільш дієвих заходів є створення у 2001 році Фонду інновацій вищої школи з фінансуванням у розмірі 140 млн. ф. ст. на три роки, що дало змогу забезпечити реалізацію триєдиного завдання в рамках вищої школи Великобританії (наукові дослідження, навчання, інновації). За сприяння цього Фонду, а також із використанням можливостей Регіонального інноваційного фонду, який здійснює підтримку інноваційної діяльності регіонів Великобританії, започатковано діяльність Університетських інноваційних центрів, які створено для сприяння трансферу технологій між вищими

навчальними закладами та промисловістю, а також стимулювання малого бізнесу у використанні нових знань.

Однією з найкращих у світовій економіці є здатність до інновацій Німеччини, особливо у високотехнологічному секторі промисловості (машинобудування, електротехнічна та хімічна промисловість), а також у сфері послуг, що базується на знаннях (фінансові, банківські послуги, телекомунікації, інформаційні технології). Проте слід зазначити, що, незважаючи на потужність Німеччини у цих сферах, лідерські позиції незмінно займають США та Великобританія. Головна особливість інноваційної діяльності німецьких компаній полягає в їх здатності до кооперування.

Особлива роль у сфері інноваційної діяльності належить Національній стратегії високих технологій (High-Tech Strategy), що була введена в дію у 2006 році, охоплює 17 «майбутніх сфер» та має на меті якнайшвидше впровадження в життя нових технологій. У 2008 році додатково прийнято Стратегію інтернаціоналізації з метою приваблення дослідників, провідних спеціалістів, студентів та закордонних інвестицій.

Розглядаючи досвід Італії, зазначимо, що головним принципом інноваційної діяльності є те, що податкові пільги надаються не науковим установам, а підприємствам та інвесторам, які забезпечують попит на дослідження та інновації, причому за реальні інноваційні розробки (через виключення витрат на інновацію з оподаткованого доходу).

У Франції стимулювання інноваційної діяльності здійснюється за такими основними напрямками:

- через Регіональний фонд консультативної підтримки, що надає консультативні та інформаційні послуги інноваційним підприємствам;

- через організації, які здійснюють передачу технологій, що розроблені державними технологіями (технічними центрами, державними науково-дослідними лабораторіями, регіональними центрами інновацій та передачі технологій);

- через державні організації, що фінансують інноваційну діяльність переважно на початкових стадіях розробки, зокрема у формі субсидій, пільгових кредитів, податкового кредиту;

- через приватні організації, які широко використовують різні форми та засоби фінансування інноваційної діяльності (банківські кредити, венчурне фінансування тощо).

Загалом механізми стимулювання інноваційних проектів у Франції зорієнтовані на створення сприятливих умов для залучення приватних інвестицій в інноваційну сферу, функції розподілу державних коштів відіграють у них другорядну роль [4, с. 103].

Японія розвивається іншим шляхом, адже там перевага віддається не власним розробкам, а їх придбанню за кордоном з подальшим вдосконаленням техніки, технології та організації її виробництва. Саме імпорт передових технологій у післявоєнні часи став поштовхом до потужного розвитку Японії. Щодо проведення та фінансування фундаментальних розробок країна, то уступає США, а стосовно прикладних розробок займає лідируючі позиції.

Японці легко зосереджуються на загальному добрі завдяки їх культурним цінностям і традиціям. У таких умовах ідея в процесі її реалізації стикається з меншими проблемами через меншу схильність окремих особистостей перешкоджати їй, тому що японцям легше відмовитися від власного его через надмірну відданість інтересам колективу. Проте в цьому криється також їх недолік, що полягає в недостатній творчій активності на початковому індивідуальному рівні. Це спричинює труднощі саме на початкових етапах інноваційного процесу. Як бачимо, цей шлях за певних обставин може забезпечити високий рівень розвитку, але не завжди передбачає утримання передових позицій.

Відзначимо, що політика кожної сучасної країни-лідера світової економіки у сфері інновацій визначалась окремими еволюційними змінами та революційними кроками. На ефективність процесу активізації інноваційної діяльності в різних країнах світу по-різному впливають окремі фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що спричинює значну диверсифікованість механізмів державної підтримки та унеможлиблює його уніфікацію.

В Україні масштаби НДДКР, що здійснюються зарубіжними фірмами, мізерно малі. Українські НДДКР-відділення за кордоном фактично відсутні, і розраховувати на докорінну зміну стану речей у цьому напрямі поки що не варто.

Слід зазначити, що однією з можливостей залучення України до глобального інноваційного простору є грантова програма Європейського Союзу у сфері досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Вона визначає три ключові галузі, а саме передову науку, індустріальне лідерство та соціальні виклики, як такі, що

мають беззаперечне право на першочергову реалізацію в інтересах будь-якої держави, що прагне посилити свої конкурентні позиції в глобальному економічному просторі.

«Горизонт 2020» об'єднує фінансування досліджень та інновацій, що здійснюється на рівні ЄС, пропонує єдиний набір спрощених правил і радикально мінімізує бюрократичні процедури. Під час розроблення програми основна мета полягала у тому, щоб зробити її більш узгодженою та простою, щоб максимально полегшити участь у ній, а особливо для університетів, науково-дослідних організацій, малих і середніх підприємств як з європейських, так і з неєвропейських країн.

Ця програма має бюджет близько 80 млрд. євро, а також охоплює приватні інвестиції, що можуть бути залучені в ході її проведення. Вона розрахована на 7 років (із 2014 по 2020 роки).

Прямі іноземні інвестиції є одним з ключових моментів розвитку інноваційної діяльності, тим більше в країнах, що розвиваються. Особливо ефективні інвестиції в нові технології, що дають змогу в короткі терміни створювати конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію. Проте приплив іноземного капіталу в Україну поки що незначний.

Так, за 2016 рік в економіку нашої країни залучено прямих іноземних інвестицій в обсязі 4,4 млрд. дол. (у 2015 році – 3,76 млрд. дол.). Згідно з даними Держстату у 2017 році в економіку України іноземними інвесторами із 76 країн світу вкладено 1 630,4 млн. дол. США прямих інвестицій, але загальний обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій має позитивну тенденцію до зростання протягом останніх трьох років. Прямі іноземні інвестиції концентруються в галузях, які не

здатні забезпечити технологічний прорив національного виробництва як на внутрішньому ринку, так і на світовому. У 2015 році лише 6 промислових підприємств мали витрати на інноваційну діяльність за рахунок коштів іноземних інвесторів (0,7% до загальної кількості інноваційно-активних підприємств), притому, що, наприклад, у 2000 році їх було 22 і 1,3% відповідно [5].

Фінансування розробки та реалізації інноваційних проектів має включати такі заходи:

- забезпечення комплексного системного підходу до розробки інноваційних проектів щодо технічного переозброєння виробництва, придбання та впровадження в експлуатацію нового високотехнологічного устаткування;

- розробка та реалізація проектів, які спрямовані на впровадження нових технологічних процесів;

- розробка інвестиційних проектів щодо підвищення якості, конкурентоспроможності та інтелектуальної складової продукції, яка випускається підприємством.

Висновки з цього дослідження. Відзначимо, що на ефективність та активність інноваційної діяльності в різних державах впливають національні фактори регулювання інноваційної діяльності та економіки загалом, також мають вплив глобалізаційні процеси та їх темпи. Державна політика формування стратегії інноваційної діяльності обумовлює темпи розвитку економіки загалом, а також стає базисом для позиціонування держави та підвищення рівня конкурентних переваг на міжнародній арені.

Розуміння цього дає певні уроки для формування в Україні новаторської активності, інноваційної політики ті інноваційної інфраструктури, фінансової політики щодо інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Покропивний С.Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання. Економіка України. 1995. № 2. С. 24–31.
2. Смолин Г.В. Господарське право України. Особлива частина: навчальний посібник. Львів, 2010. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/gospodar-pravo/467-smolun.html>.
3. Левківський О.В. Вплив глобалізаційних процесів на реалізацію інноваційного потенціалу економіки України. Електронне наукове фахове видання Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2017. Вип. 19. URL: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/8.pdf>.
4. Михайлишин Л.І. Зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6 (2). С. 99–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%282%29_25.
5. Стан інвестиційної діяльності в Україні. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D>

0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.

REFERENCES:

1. Pokropyvnyj S.F. (1995) Innovacijnyj menedzhment u rynkovij systemi gospodarjuvannja. [Innovative management in the market economy system] *Ekonomika Ukraïny*. No 2. Pp. 24–31.
2. Smolyn G.V. (2010) *Gospodars'ke pravo Ukraïny. Osoblyva chastyna: navchal'nyj posibnyk*. [Commercial law of Ukraine. Special part] L'viv. Available at: <http://radnuk.info/pidrychnuku/gospodar-pravo/467-smolun.html>.
3. Levkivs'kyj O.V. (2017) Vplyv globalizacij nyh procesiv na realizaciju innovacijnogo potencialu ekonomiky Ukraïny. [Influence of globalization processes on realization of innovative potential of Ukrainian economy] *Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny* (electronic journal) vol. 19 Available at: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/8.pdf>.
4. Myhajlyshyn L.I. (2016) Zarubizhnyj dosvid aktyvizacii' innovacijnoi' dijal'nosti. [Foreign experience of activating innovation activity] *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo* (electronic journal) vol. 6 (2) Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%282%29__25.
5. Ministerstvo ekonomichnogo rozvytku i torgivli Ukraïny. (2018) Stan investycijnoi' dijal'nosti v Ukraïni 2017. [The state of investment activity in Ukraine] Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96>.